

DOI: 10.18276/sip.2018.54/3-01

Stanisława Bartosiewicz*

Wyższa Szkoła Bankowa we Wrocławiu

Elżbieta Stańczyk**

Urząd Statystyczny we Wrocławiu

WYBRANE ASPEKTY SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ ŚCIANY WSCHODNIEJ W PORÓWNIANIU Z RESZTĄ POLSKI W LATACH 2004–2016. CZĘŚĆ IV – PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Streszczenie

W artykule zweryfikowano hipotezę braku pozytywnych efektów polityki spójności wybranych aspektów przedsiębiorczości ściany wschodniej w porównaniu z resztą Polski. Analizą objęto wybrane aspekty przedsiębiorczości przedsiębiorstw. Szeroko rozumiana przedsiębiorczość traktowana jest jako czynnik rozwoju regionalnego. W niniejszym opracowaniu analiza przedsiębiorczości w ujęciu regionalnym nawiązuje do koncepcji europejskiego badania demografii przedsiębiorstw *Entrepreneurship Indicators Programme*, głównie koncentrując się na wynikowych aspektach działalności przedsiębiorstw między innymi świadczących o sukcesie i efektywności w kierowaniu firmą. Przeprowadzona analiza wykazała, że zarówno poziom, jak i tempo rozwoju sytuacji społeczno-gospodarczej mierzonej wskaźnikami przedsiębiorczości dla ściany wschodniej w przedziale czasowym 2004–2016 są słabsze niż dla reszty Polski.

Słowa kluczowe: ściana wschodnia a reszta Polski, polityka spójności, wskaźniki przedsiębiorczości, poziom i tempo wzrostu wybranych cech

---

* Adres e-mail: stanislaw.bartosiewicz@gmail.com.

** Adres e-mail: e.stanczyk@stat.gov.pl.

Wstęp

Niniejszy artykuł jest kontynuacją trzech poprzednich publikacji poświęconych tak jak obecna porównaniu sytuacji społeczno-gospodarczej ściany wschodniej z resztą Polski (Bartosiewicz, Stańczyk, 2013, 2014, 2016). Wszystkie trzy opracowania służą sprawdzeniu hipotezy, że propagowana w Unii Europejskiej polityka spójności wewnątrz Polski nie przynosi na razie efektów, utrzymują się, a nawet pogłębiają dysproporcje międzyregionalne pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego.

W pierwszym artykule badanym aspektem sytuacji społeczno-gospodarczej obu części Polski potwierdzającym hipotezę były płace oraz wydajność pracowników najemnych, w drugim zaś uzasadniono, że główną przyczyną gorszej sytuacji ściany wschodniej jest jej rolniczy charakter. W trzecim artykule aspektem porównania sytuacji społeczno-gospodarczej ściany wschodniej z resztą Polski były wskaźniki charakteryzujące szeroko rozumianą innowacyjność regionu. Uważano bowiem, że słabsze wyposażenie ściany wschodniej w podstawowe aktywa regionalne sprzyjające rozwojowi innowacyjności i konkurencyjności może mieć wpływ na słabsze wyniki gospodarcze. W niniejszym artykule analizą objęto wybrane aspekty charakteryzujące poziom przedsiębiorczości w układzie regionalnym. Przedsiębiorczość i innowacyjność oraz infrastruktura komunikacyjna to jedne z głównych obszarów wsparcia w ramach realizowanej polityki spójności dla województw wschodnich w pierwszych latach po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Celem przeprowadzonej analizy jest weryfikacja zakładanych pozytywnych efektów realizacji polityki spójności – zmniejszenia dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym między ścianą wschodnią a resztą kraju, w szczególności w zakresie rozwoju przedsiębiorczości.

Początkowo, w obu pierwszych opracowaniach, rozpatrywano dwie wersje obszaru ściany wschodniej:

- a) I wersja – województwa: podlaskie, lubelskie, świętokrzyskie i podkarpackie,
- b) II wersja – województwa: warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, świętokrzyskie i podkarpackie.

W niniejszym, podobnie jak w trzecim artykule, zrezygnowano z II wersji ściany wschodniej, gdyż poprzednio otrzymane wyniki w dwóch wersjach różniły się niewiele.

Przedsiębiorczość stanowi zagadnienie bardzo obszerne, łączące różne formy aktywności, wieloaspektowe, o charakterze interdyscyplinarnym¹. W węższym ujęciu pojęcie *przedsiębiorczości* łączone jest z aktywnością w zakresie podejmowania działalności gospodarczej – faktem założenia bądź prowadzenia własnego przedsiębiorstwa (w tym z zatrudnianiem pracowników). W znacznie szerszym kontekście przedsiębiorczość utożsamia się ze zjawiskiem, procesem związanym z działaniami osób przedsiębiorczych, jednostek o pewnych kompetencjach społecznych, wyróżniających się inteligencją, innowacyjnością, kreatywnością.

W literaturze naukowej funkcjonuje wielość definicji przedsiębiorczości. Można zauważyć pewną ewolucję poglądów akcentujących różne aspekty przedsiębiorczości, na ogół odwołujących się na ogół do tak zwanych kompetencji społecznych, zachowań i działań przedsiębiorczych w powiązaniu z innowacjami (Schumpeter, 1960, s. 104; Drucker, 1992, s. 7; 2004, s. 161)² czy w aspekcie rezultatów działalności, efektywności działań, realizacji celów finansowych, osiągnięcia odpowiedniego poziomu zysku (Gaweł, 2007, s. 234; Carland, Carland, Ensley, 1984, s. 358; 2001, s. 75; Skowronek-Mielczarek, 2003, s. 214; Strużycki, 2002, s. 109–113).

Aktualnie w wielu badaniach regionalnych przez pryzmat procesu przedsiębiorczości i konkurencyjności opisuje się rozwój regionu (Klasik, 2006, s. 217). Zadania i działania związane z zapewnieniem odpowiednich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości (traktowanej jako czynnik rozwoju regionalnego) wymienione są w większości współcześnie obowiązujących dokumentów strategicznych i programów operacyjnych³. Działania mające na celu wzrost potencjału gospodarczego MSP, między innymi poprzez zmniejszenie barier rozwojowych dla przedsiębiorczości, wymieniane są również jako priorytetowe w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego

¹ Termin *przedsiębiorczość* po raz pierwszy pojawił się na przełomie XVIII i XIX w., m.in. w dziełach przedstawicieli ekonomicznej i społecznej myśli liberalnej. Za prekursorów uznaje się: Smitha, Saya i Schumpetera. Por. np. Potocki (2000), s. 20. W literaturze naukowej funkcjonuje również koncepcja, zgodnie z którą prekursorem pojęcia *przedsiębiorczość* (od francuskiego słowa *entrepreneur* – przedsiębiorca) był francuski ekonomista Cantillon. Por. Piecuch (2010), s. 15.

² Pozytywny wpływ innowacji na rozwój przedsiębiorstw podkreśla się też w wielu innych badaniach. Por. Bhaskaran (2006), s. 64–80; Medina, Morales (2013), s. 85–94.

³ Na przykład w celach tematycznych służących realizacji *Strategii Europa 2020*, m.in. w obszarze tematycznym: rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu przypisany do celu polityki spójności – wysokie zatrudnienie i mobilność pracowników, czy *Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020* w obszarze strategicznym: konkurencyjna gospodarka – cel strategiczny: poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej oraz *Dynamiczna Polska 2020. Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki* (2013) w ramach celu 1: dostosowanie otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki.

Rozwoju (w ramach celu szczegółowego: trwały wzrost gospodarczy oparty na dotychczasowych i nowych przewagach).

Trzecia grupa wskaźników obrazowała wpływ przedsiębiorczości na wielkości makroekonomiczne, takie jak tworzenie miejsc pracy, wzrost gospodarczy czy redukcję ubóstwa. W niniejszym opracowaniu analiza przedsiębiorczości w ujęciu regionalnym nawiązuje do koncepcji europejskiego badania demografii przedsiębiorstw w ramach opracowanego przez OECD i Eurostat Programu Wskaźników Przedsiębiorczości (EIP – *Entrepreneurship Indicators Programme*), głównie koncentrując się w badaniach przedsiębiorczości na wymiarze wyników (OECD, 2010; *Wybrane wskaźniki przedsiębiorczości w latach 2011–2015*).

Z braku danych empirycznych z jednorodnych badań w zakresie przedsiębiorczości na poziomie województw na potrzeby opracowania skorzystano ze wskaźników bazujących na danych z krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej REGON, świadczących o aktywności w zakresie podejmowania działalności gospodarczej. Jednocześnie odwołano się do wskaźników świadczących o sukcesie i efektywności w kierowaniu przedsiębiorstwem. W niniejszym badaniu podstawowymi wskaźnikami efektywności (sukcesu) są wskaźniki finansowe, które mają na celu ocenę sytuacji ekonomiczno-finansowej jednostek gospodarczych województwa (np. wskaźnik rentowności, przychody z całokształtu działalności, odsetek przedsiębiorstw wykazujących zysk netto). Na przykładzie przedsiębiorstw przemysłowych scharakteryzowano również kształtowanie się skłonności do podejmowania działań innowacyjnych przez przedsiębiorców.

1. Metoda badawcza

Podstawowy materiał liczbowy pochodzi z oficjalnych danych GUS z lat 2004–2016 i dotyczy różnych wymiarów przedsiębiorczości. Na podstawie danych empirycznych zbudowano wskaźniki w postaci ułamków, których liczniki podają globalne wielkości wspomnianych wyżej charakterystyk oddzielnie dla badanych części Polski, a mianownikami są najczęściej liczby mieszkańców lub liczby pracujących. Oczywiście ten ostatni zabieg wprowadzono dla zachowania porównywalności obu badanych obszarów Polski. Wskaźniki obliczono dla każdego badanego roku, tworząc tym samym dwa szeregi czasowe (po jednym dla każdego badanego obszaru kraju), a na ich podstawie obliczając oceny parametrów trendów liniowych przedstawionych na rysunkach 2–9. Na każdym z rysunków znajdują się dwa trendy porów-

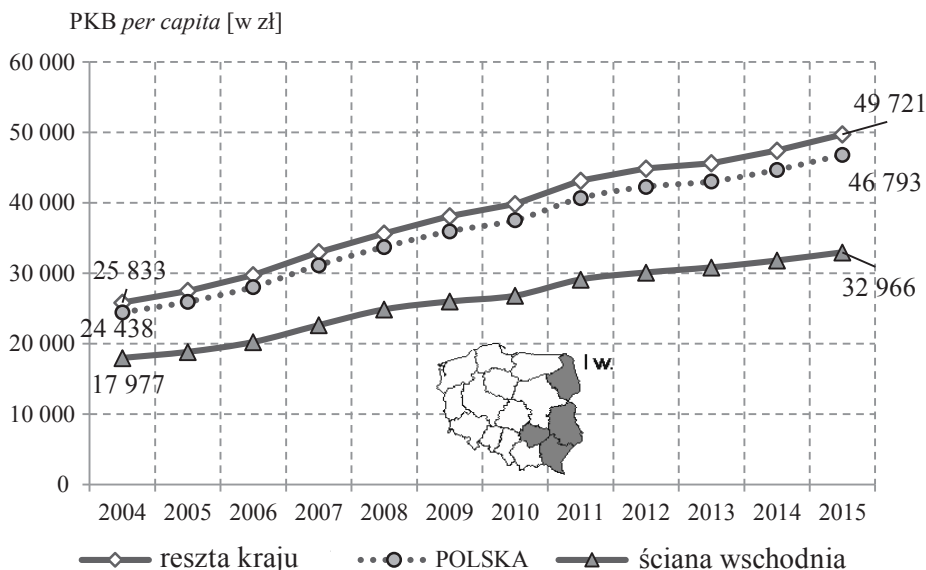
nujące ścianę wschodnią z resztą Polski. Położenie trendów na rysunku oraz ich nachylenia (parametry kierunkowe) weryfikują wspomnianą wyżej hipotezę badawczą. Wybrane na potrzeby niniejszego opracowania aspekty przedsiębiorczości opisano za pomocą cech, których wartości liczbowe miały postać wskaźników, co umożliwiło porównanie województw zróżnicowanych między innymi pod względem liczby ludności, liczby działających przedsiębiorstw. Ponadto przedstawiono pogłębiające się opóźnienie rozwoju gospodarczego ściany wschodniej na tle reszty kraju, bazując na danych o wielkości produktu krajowego brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

2. Wyniki badań

2.1. Opóźnienie rozwoju gospodarczego ściany wschodniej na tle reszty kraju

Wiodącym wskaźnikiem makroekonomicznym ukazującym skalę rozwoju gospodarczego jest produkt krajowy brutto (PKB) w relacji do liczby mieszkańców. Na rysunku 1 zaprezentowano przewagę reszty Polski nad ścianą wschodnią w poziomie wartości PKB. Wartości tego wskaźnika makroekonomicznego opisującego stan gospodarki wskazują, że w kontekście członkostwa w Unii Europejskiej, umożliwiającego między innymi pozyskiwanie unijnych środków finansowych, wykorzystanie nowych szans rozwoju, nie osiągnięto na wschodzie Polski wyższego wzrostu gospodarczego. Dystans ściany wschodniej do pozostałej części Polski (oraz przeciętnej krajowej) ulegał stopniowemu zwiększeniu, a więc na poziomie krajowym zachodził proces dywergencji. Wkład województw ściany wschodniej w wartość PKB w skali całego kraju wyniósł 13,1% w 2004 roku, podczas gdy w 2015 roku – 12,3%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca ściany wschodniej PKB kształtował się w 2004 roku na poziomie 18,0 tys. zł i dystans do reszty kraju wynosił 7,9 tys. zł, natomiast w 2015 roku – na poziomie 33,0 tys. zł i dystans do reszty kraju wynosił 16,8 tys. zł (czyli ponad dwukrotnie większy).

Rysunek 1. PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca w wersji I ściany wschodniej na tle reszty kraju w latach 2004–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

2.2. Podmioty nowo zarejestrowane i wykreślone z rejestru REGON

Do przedstawienia poziomu skłonności mieszkańców do podejmowania nowej działalności gospodarczej bądź likwidowania prowadzonej już działalności pod uwagę wzięto następujące wskaźniki liczone na bazie danych z krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej REGON:

- liczbę nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności (Y_1);
- liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, zarejestrowanych w rejestrze REGON podmiotów gospodarczych, w przeliczeniu na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym (Y_2);
- liczbę podmiotów gospodarczych wykreślonych z rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności (Y_3);
- bilans rejestracji podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w skali roku w przeliczeniu na 10 tys. ludności (Y_4);

- e) liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 podmiotów wyrejestrowanych jednostki (Y_5).

W tym aspekcie, bazując na poziomie rejestracji podmiotów w rejestrze REGON, pomiar przedsiębiorczości wiąże się głównie z liczbą przedsiębiorstw nowo powstałych – nowo zarejestrowanych (z tzw. narodzinami firmy – zgodnie z nazewnictwem stosowanym w demografii przedsiębiorstw) oraz wyrejestrowanych (z tzw. śmiercią firmy – likwidacją). Mając na uwadze specyfikę funkcjonowania rejestru REGON, za nowy podmiot (narodziny) uważa się fakt deklaracji podjęcia działalności bez względu na to, czy działalność została ostatecznie uruchomiona i czy firma nadal istnieje⁴. W tym kontekście rejestr REGON może być podstawą pomiaru aktywności przedsiębiorczej, skłonności do podjęcia własnej działalności gospodarczej. W zbiorowości podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON wyróżniono osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w relacji do osób w wieku produkcyjnym (zarejestrowanych przedsiębiorców w relacji do potencjalnych przedsiębiorców)⁵.

W analizie monitoringu regionalnej przedsiębiorczości szczególne znaczenie ma bilans roczny rejestracji podmiotów (rejestracja netto) oraz wskaźnik wyrażający relację podmiotów nowo zarejestrowanych (narodziny firmy) do podmiotów wyrejestrowanych (śmierć firmy) w postaci ilorazu (por. m.in. Cieślik, 2014a, s. 18; 2014b, s. 93). Wskaźnik ten nazywany się wskaźnikiem rotacji finalnej, gdyż w pewnym sensie ilustruje tendencje dotyczące decyzji o wyborze ścieżki przedsiębiorczej bądź całkowitej rezygnacji z tej ścieżki. Rozpatrując otrzymane szeregi czasowe obliczonych zaproponowanych wskaźników, zwracają uwagę duże wahania wartości od 2009 do 2011 roku, na które wpływ miały wprowadzane systemowe zmiany w sposobie rejestracji i aktualizacji rejestru REGON⁶. Dlatego też w badanym prze-

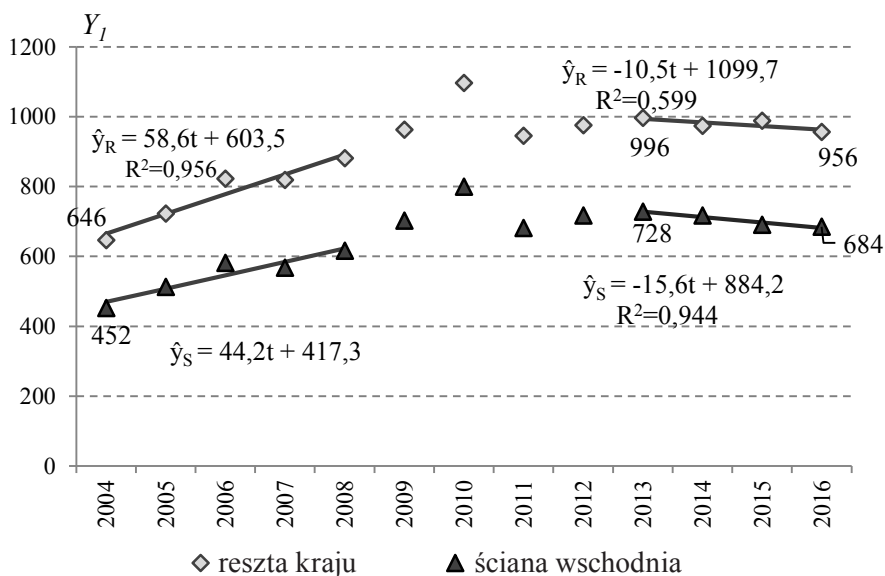
⁴ Należy pamiętać, że rejestr urzędowy REGON tworzony jest na podstawie informacji zgłaszanych przez podmioty gospodarki narodowej, które ustawowo zobowiązane są do wpisu do rejestru, a także do zgłaszania zmian cech objętych wpisem lub skreślenia z rejestru. W związku z tym aktualność danych w rejestrze w zasadniczym stopniu uzależniona jest od realizacji tego ustawowego obowiązku, szczególnie w zakresie zgłoszeń likwidacji, zawieszenia prowadzenia działalności gospodarczej.

⁵ Pomijając tym samym podmioty sektora publicznego, w tym np. podmioty powoływane przez organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego.

⁶ Głównie: aktualizacja rejestru REGON na podstawie ankiety aktualizacyjnej związanej z wprowadzeniem nowej klasyfikacji PKD 2007 (m.in. wzrost wykreśleń z rejestru jednostek, które faktycznie nie były aktywne) oraz w 2011 r. aktualizacja rejestru na podstawie informacji uzyskanych z rejestru PESEL i Krajowego Rejestru Sądowego (na mocy zmian w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej oraz zmian niektórych innych ustaw dotyczących rejestracji działalności gospodarczej).

dziale czasowym wyróżniono dwa podokresy: lata 2004–2008 (przed światowym kryzysem finansowym i zmianami metodologicznymi w rejestrze REGON) oraz lata 2012–2016 (w których obserwuje się pewną stabilizację procesów gospodarczych, symptomy ożywienia gospodarczego). Dla tych dwóch okresów przedstawiono linie trendów, które z uwagi na małą liczbę jednostek mają charakter orientacyjny, wskazujące na kształtowanie się tendencji oraz dysproporcji między ścianą wschodnią a resztą kraju.

Rysunek 2. Liczba nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. ludności w wersji I ściany wschodniej na tle reszty kraju w latach 2004–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

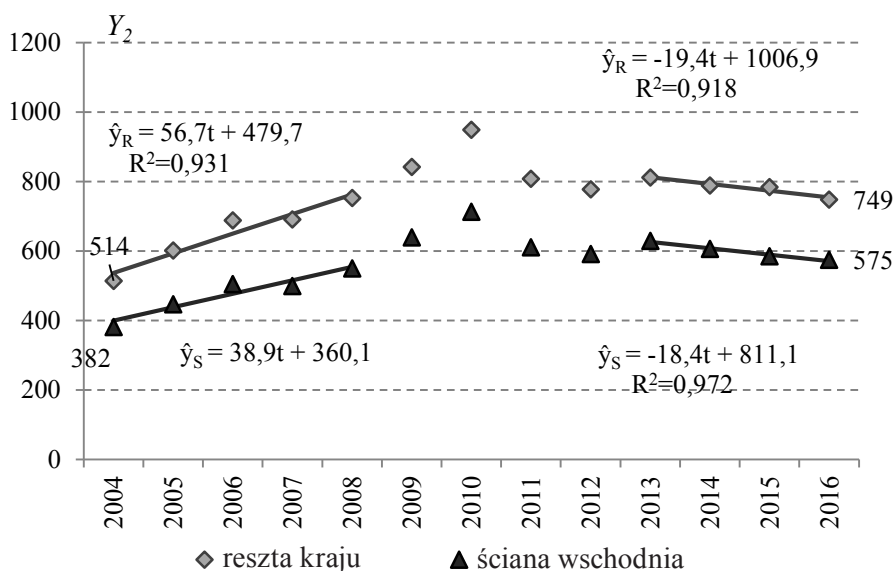
Poziom wskaźników przedstawiony na rysunkach 2 i 3 jest nieco niższy dla ściany wschodniej w porównaniu z jego wartością dla reszty Polski. W pierwszym podokresie (2004–2008) wskaźniki wykazywały trendy rosnące, a w drugim (2012–2016) – trendy malejące. Przewagę reszty kraju (słabszą skłonność do prowadzenia własnej działalności gospodarczej na obszarze ściany wschodniej) podkreśla tempo wzrostu wskaźników reprezentowane przez współczynnik kierunkowy trendu. W pierwszym podokresie współczynnik trendu był znacznie wyższy dla reszty kraju

niż dla ściany wschodniej i w konsekwencji systematycznie powiększał się dystans między tymi regionami. W drugim podokresie tempo spadku jest mniejsze dla reszty kraju, szczególnie w przypadku liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W nieco większym stopniu maleje zainteresowanie podejmowaniem własnej działalności na ścianie wschodniej.

Zaniżone wartości wskaźników Y_1 i Y_2 odnotowane w 2011 roku mogły być skutkiem negatywnego wpływu spowolnienia gospodarczego na polskie przedsiębiorstwa zarówno na wschodzie kraju, jak i w pozostałej części kraju.

Rysunek 3. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, zarejestrowanych w rejestrze REGON podmiotów gospodarczych, w przeliczeniu na 10 tys. ludności w wersji I ściany wschodniej na tle reszty kraju w latach 2004–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Banku Danych Lokalnych.

Liczba przedsiębiorstw nowo powstałych, poza nielicznymi wyjątkami (dla ściany wschodniej w 2004 r.), była wyższa niż zlikwidowanych i tym samym bilans rejestracji podmiotów był dodatni. (Y_4). Z uwagi na duże wahania wartości wskaźników Y_3 i Y_4 (oraz Y_5) zrezygnowano z wykorzystania modelu trendu, który charakteryzowałyby się słabym dopasowaniem. W latach 2013–2016 odnotowano większy

spadek wielkości wykreślonych jednostek z rejestru niż wzrost nowo zarejestrowanych jednostek i w konsekwencji coraz to mniejszy bilans rejestracji jednostek, zwłaszcza na ścianie wschodniej. Nieznacznie na wschodzie kraju zwiększył się dystans do reszty kraju.

2.3. Wskaźniki podkreślające niski poziom aktywności i innowacyjności przedsiębiorstw działających na obszarze ściany wschodniej na tle reszty Polski

Niski poziom aktywności i przedsiębiorczości podmiotów gospodarczych ściany wschodniej na tle reszty Polski zilustrowano następującymi wskaźnikami:

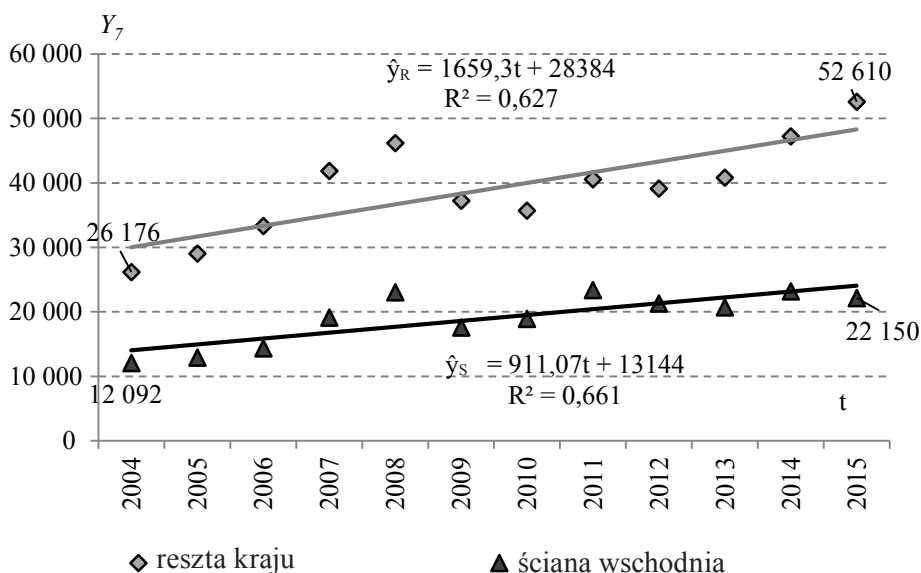
- a) udział przedsiębiorstw (przemysłowych), które poniosły nakłady na działalność innowacyjną, w ogólnej liczbie przedsiębiorstw (Y_6);
- b) nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle w przeliczeniu na 1 mieszkańca (Y_7);
- c) nakłady inwestycyjne podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (Y_8).

O niższym poziomie aktywności przedsiębiorców ze ściany wschodniej w zakresie działań innowacyjnych świadczyć mogą nakłady finansowe na działalność innowacyjną poniesione przez te firmy zarówno na prace zakończone sukcesem (tj. zakończone wdrożeniem innowacji), jak i niezakończone sukcesem – kontynuowane, przerwane lub zaniechane przed ukończeniem⁷. Wartość nakładów na innowacje w relacji do liczby ludności wskazuje na mniejsze prorozwojowe nastawienie przedsiębiorstw w regionie (Y_7). Przedsiębiorstwa ze ściany wschodniej dysponowały w przeliczeniu na 1 mieszkańca mniejszym budżetem na innowacje niż w pozostałych regionach Polski. Na przestrzeni lat 2004–2016 zaobserwowano zwiększenie dysproporcji między ścianą wschodnią a resztą kraju (współczynnik kierunkowy prostej trendu ponad 1,5-krotnie mniejszy niż dla przedsiębiorstw spoza ściany wschodniej) pomimo znacznie większego poziomu wsparcia finansowego w postaci środków zagranicznych.

⁷ Por. m.in. formularz sprawozdania PNT02 i PNT02/u o działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w 2015 r., s. 4.

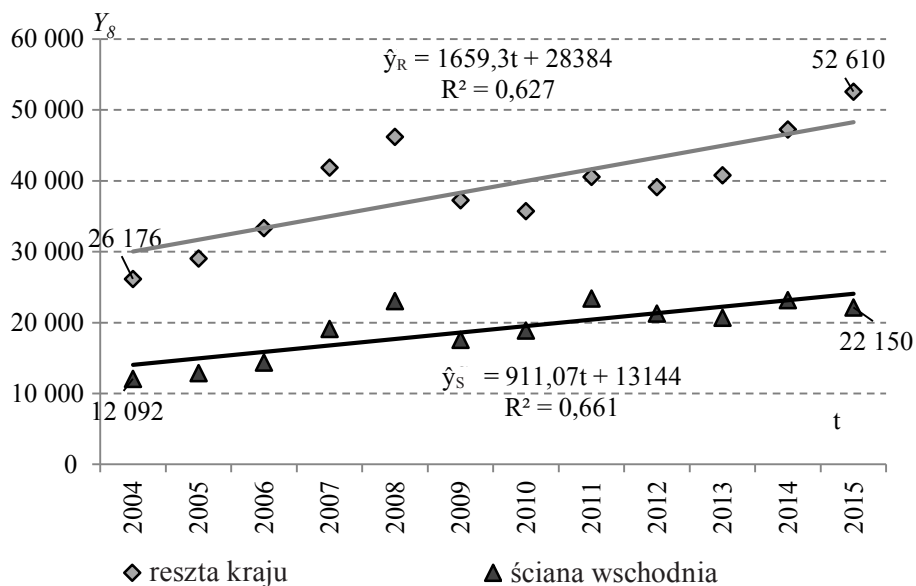
Odzwierciedleniem dobrej sytuacji makroekonomicznej i aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw był bardzo dynamiczny wzrost nakładów inwestycyjnych (w tym na innowacje) w okresie 2004–2008 oraz 2012–2015 – obserwowalny poza ścianą wschodnią (por. rys. 4–5). Szczególnie w ostatnich latach zmniejszył się poziom aktywności inwestycyjnej na ścianie wschodniej (nakłady inwestycyjne wzrosły o 4,0%, podczas gdy reszta kraju notowała wzrost na poziomie 34,5%).

Rysunek 4. Wartość nakładów na działalność inwestycyjną na 1 mieszkańca w wersji I ściana wschodniej na tle reszty kraju w latach 2004–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Banku Danych Lokalnych.

Rysunek 5. Wartość nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle na 1 mieszkańca w wersji I ściany wschodniej na tle reszty kraju w latach 2004–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Banku Danych Lokalnych.

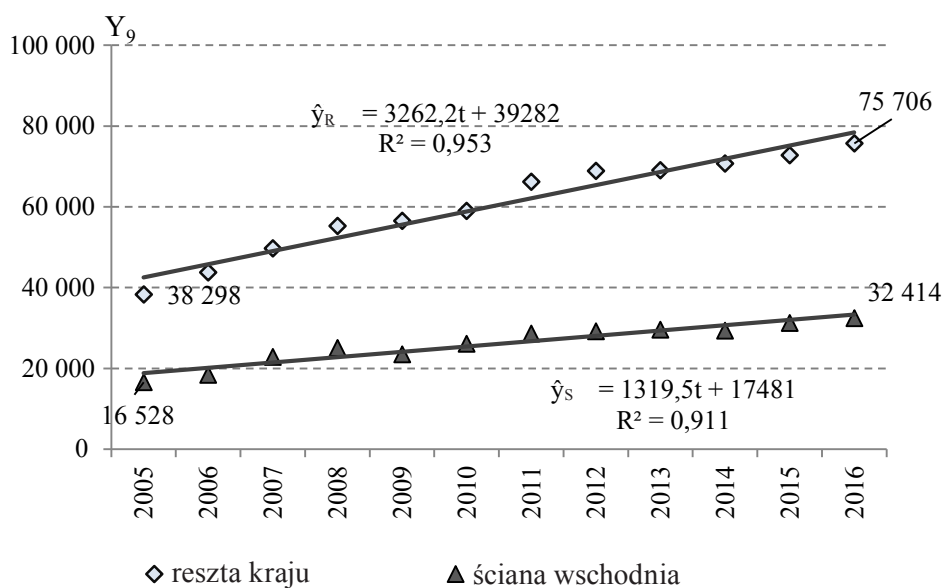
2.4. Wskaźniki podkreślające niski poziom wyników finansowych przedsiębiorstw działających na obszarze ściany wschodniej na tle reszty Polski

Do scharakteryzowania niskiego poziomu wyników finansowych przedsiębiorstw ze ściany wschodniej na tle reszty Polski zaproponowano następujące wskaźniki:

- przychody z całokształtu działalności podmiotów gospodarczych (niefinansowych) w przeliczeniu na 1 mieszkańca (Y_9);
- przychody z całokształtu działalności podmiotów gospodarczych (niefinansowych) w przeliczeniu na 1 podmiot (Y_{10});
- wynik finansowy brutto w przeliczeniu na 1 mieszkańca (Y_{11});
- udział przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w ogólnej liczbie przedsiębiorstw (Y_{12});
- wskaźnik rentowności obrotu brutto (Y_{13}).

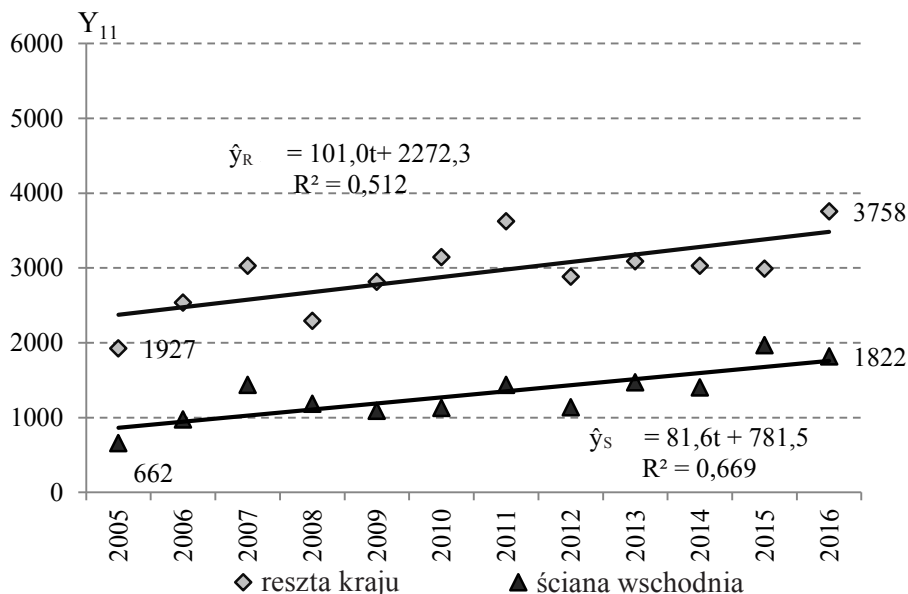
W świetle wyników sprawozdawczości GUS przedsiębiorstwa uzyskały z roku na rok coraz lepsze wyniki finansowe. Przychody z całokształtu działalności dynamicznie rosły, osiągając zarówno na ścianie wschodniej, jak i poza nią w 2016 roku około dwukrotnie wyższe wartości niż w 2005 roku (rys. 8). Jednak zdecydowanie niższe wartości współczynników kierunkowych dla przychodów w relacji do liczby mieszkańców i w przeliczeniu na 1 przedsiębiorstwo (Y_9 i Y_{10}) dla ściany wschodniej skutkowały systematycznym powiększaniem się dysproporcji między tymi regionami. W okresie 2005–2016 dystans ściany wschodniej do reszty kraju dla obu wzrósł prawie dwukrotnie.

Rysunek 6. Przychody z całokształtu działalności na 1 mieszkańca w wersji I ściany wschodniej na tle reszty kraju w latach 2004–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Banku Danych Lokalnych.

Rysunek 7. Wynik finansowy na działalności gospodarczej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w wersji I ściany wschodniej na tle reszty kraju w latach 2004–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ze strony internetowej Banku Danych Lokalnych.

W obu częściach kraju przychody z całokształtu działalności podmiotów przewyższały poniesione koszty, stąd ogółem wynik z działalności gospodarczej skorygowany o saldo zysków i strat nadzwyczajnych, to jest wynik finansowy brutto, utrzymywał się na dodatnim poziomie (Y_{11}) (por. rys. 9). W przypadku przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze ściany wschodniej wartości wyniku finansowego na działalności gospodarczej kształtowały się na zdecydowanie niższym poziomie niż w przypadku przedsiębiorstw poza ścianą wschodnią. I również tempo wzrostu wyniku finansowego było niższe dla ściany wschodniej niż dla reszty kraju. Udział przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w ogólnej liczbie przedsiębiorstw (Y_{12}) kształtował się na porównywalnym poziomie na ścianie wschodniej i w przypadku reszty kraju. Niewielkie różnice wystąpiły też w przypadku wskaźnika rentowności obrotu brutto (Y_{13}).

Podsumowanie

Przedstawiona hipoteza robocza *Polityka spójności regionów Polski nie przejawia na razie pozytywnych efektów* została potwierdzona porównawczym badaniem wybranych wskaźników przedsiębiorczości. W kontekście członkostwa w Unii Europejskiej oraz ponadregionalnego wsparcia w postaci Programu *Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013* i dodatkowego instrumentu wsparcia finansowego – *Programu Polska Wschodnia* ściana wschodnia nie stała się regionem doganiającym resztę kraju. Pomimo większego poziomu publicznego wsparcia oraz dofinansowania ze środków zagranicznych nadal słabsza kondycja finansowa przedsiębiorstw, aktywność w podejmowaniu działalności gospodarczej skutkowały słabszymi wynikami gospodarczymi tego regionu. Być może na efekty działań programu *Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013* z założenia umożliwiających nadrobienie zapóźnień i zdynamizowanie rozwoju tego regionu oraz wdrażanych działań w ramach aktualnej *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020* trzeba jeszcze poczekać.

Literatura

- Bank Danych Lokalnych. Pobrane z: [http://: www.stat.gov.pl](http://www.stat.gov.pl) (22.07.2017).
- Bartosiewicz, S., Stańczyk, E. (2013). Małe co nie co o sytuacji ściany wschodniej w porównaniu z resztą Polski. *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, 31, 17–31.
- Bartosiewicz, S., Stańczyk, E. (2014). Kontynuacja rozważań na temat wybranych aspektów sytuacji społeczno-gospodarczej ściany wschodniej w porównaniu z resztą Polski w latach 2003–2011. *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, 36, 159–178.
- Bartosiewicz, S., Stańczyk, E. (2016). Wybrane aspekty sytuacji społeczno-gospodarczej ściany wschodniej w porównaniu z resztą Polski w latach 2003–2011. Część trzecia. *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, 45 (2), 121–132.
- Bhaskaran, S. (2006). Incremental Innovation and Business Performance: Small and Medium-Size Food Enterprises in a Concentrated Industry Environment. *Journal of Small Business Management*, 44 (1), 64–80.
- Carland, J.W., Carland, J.C., Ensley, M.D. (2001). Hunting the Heffalump: The Theoretical Basis and Dimensionality of the Carland Entrepreneurship Index. *Academy of Management Journal*, 7 (2), 51–84.
- Carland, J.W., Hoy, F., Boulton, W.R., Carland, J.A.C. (1984). Differentiating Entrepreneurs from Small Business Owners: A Conceptualization. *Academy of Management Review*, 9 (2), 354–359.

- Cieślak, J. (2014a). *Przedsiębiorczość, polityka, rozwój*. Warszawa: Wyd. Akademickie SEDNO.
- Cieślak, J., (2014b). *Raport o stanie przedsiębiorczości w Warszawie*. Warszawa: Stołeczne Forum Przedsiębiorczości.
- Dane Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.
- Drucker, P.F. (1992). *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*. Warszawa: PWE.
- Drucker, P.F. (2004). *Natchnienie i fart, czyli innowacja i przedsiębiorczość*. Warszawa: Studio Emka.
- Dynamiczna Polska 2020. Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki* (2013). Załącznik do uchwały nr 7 Rady Ministrów z 15 stycznia 2013 r. Warszawa: Ministerstwo Gospodarki.
- Gawęł, A. (2007). *Ekonomiczne determinanty przedsiębiorczości*. Poznań: Wyd. AE w Poznaniu.
- GUS (2005, 2009, 2010, 2011, 2013, 2014, 2016). *Rocznik statystyczny województw*. Warszawa.
- GUS (2017). *Wybrane wskaźniki przedsiębiorczości w latach 2011–2015*. Warszawa.
- Klasik, A. (2006). *Przedsiębiorczość i konkurencyjność a rozwój regionalny*. Katowice: Wyd. AE w Katowicach.
- Medina, E.V.C., Morales, L.E.I. (2013). Growing Impact Analysis of Pymes Developed Under a Business Incubation Scheme: A Case Study. *Revista Internacional Administración & Finanzas* (RIAF), 6 (3), 131–152.
- OECD (2010). *Measuring Entrepreneurship*. Pobrane z: <https://www.oecd.org/std/46413155.pdf> (10.07.2017).
- Piecuch, T. (2010). *Przedsiębiorczość. Podstawy teoretyczne*. Warszawa: C.H. Beck.
- Potocki, A. (2000). *Współczesne tendencje w zarządzaniu – teoria i praktyka*. Chrzanów: Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Marketingu w Chrzanowie.
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013*.
- Program Polska Wschodnia 2014–2020*. Pobrane z: <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/program-polska-wschodnia-2014-2020/> (22.09.2015).
- Schumpeter, J.A. (1960). *Teoria rozwoju gospodarczego*. Warszawa: PWN.
- Skowronek-Mielczarek, A. (2003). Znaczenie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w polskiej gospodarce. W: A. Skowronek-Mielczarek (red.), *Przedsiębiorstwo – przedsiębiorczość – rynek* (s. 214–234). Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2030* (2017). Warszawa: Ministerstwo Rozwoju. Pobrane z: <https://www.mr.gov.pl/strony/strategia-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju/> (22.07.2017).
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020* (2017). Warszawa: Ministerstwo Rozwoju. Pobrane z: <https://www.mr.gov.pl/strony/zadania/polityka-rozwoju-kraju/zarządzanie-rozwojem-kraju/strategie-pomadregionalne/> (22.07.2017).

Strużycki, M. (2002). *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem. Uwarunkowania europejskie*. Warszawa: Difin.

SOME ASPECTS OF THE SOCIO-ECONOMIC EASTERN WALL COMPARED WITH THE REST OF POLAND IN 2004–2016 ENTREPRENEURSHIP

Abstract

In this paper verified the hypothesis of the absence of the positive effects of cohesion policy as regards the selected indicators of entrepreneurship eastern wall compared with the rest of Poland. The study included an analysis of based on the results of the European business demography survey. The analysis showed that both the level and pace of socio-economic indicators of entrepreneurship measured for the east wall in the time period 2004–2013 are less potent than the rest of Poland.

Translated by Elżbieta Stańczyk

Keywords: eastern wall and the rest of Poland, policy of cohesion, indicators of entrepreneurship, level and rate of growth of selected characteristics

JEL Code: R13